

LAPSIASIAVALTUUTETTU

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

ILOA LIIKKEELLE

SIIJA LINE / VEIKKAUS

TERVEYDEN EDISTÄMISEN KESKUS
CENTRE FOR HEALTH PROMOTION

Nuora

Ehdotus

LASTEN JA NUORTEN HALLITUSOHJELMAKSI

lokakuu 2006

Lapsiasiavaltuutettu
Kirkkohallitus / Kasvatus ja nuorisotyö
Lastensuojelun Keskusliitto ry
Nuori Suomi ry
Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry
Terveysten edistämisen keskus ry
Valtion nuorisosaian neuvottelukunta

Ehdotus lasten ja nuorten hallitusohjelmaksi

Lasten ja nuorten eriarvoistumiseen ja pahoinvoinnin kasautumiseen puututtava	7
Useat lapsen hyvinvoinnin riskitekijät näkyvät jo varhaislapsuudessa	8
Ehkäisevien palveluiden laatu varmistettava	8
Neuvola, koulu- ja opiskelijaterveydenhoito sekä oppilashuolto vastaamaan valtakunnallisia kriteereitä	9
Vanhemmuuden tukeminen osaksi perhepalveluita	9
Alkoholiverotusta kiristettävä	10
Lasten turvallisuus ja koskemattomuus turvattava kotona, koulussa ja harrastuksissa	11
Koulun kehittäminen osallistavaksi ja hyvinvoivaksi yhteisöksi	11
Lasten ja nuorten köyhyyden vähentäminen tavoitteeksi	12
Nuorisotyöttömyyttä vähennettävä tehokkaasti	13
Vanhemmuuden tarpeet tunnustettava työelämässä	13
Varhaiskasvatuksessa ryhmäkoot pidettävä aisoissa	14
Terveellisiin elämäntapoihin kannustettava	14
Lapset ja nuoret asuntopolitiikan painopisteeksi	15
Lapset ja nuoret aktiivisiksi kansalaisiksi	15
Harrastamalla terveyttä ja hyvinvointia	16
Yhteiskunta monikulttuuriseksi ja suvaitsevaksi	16
Lapsilla on oikeus mediakasvatukseen ja mediasuojeluun	17
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä terveyden parempi seuranta ja tutkimus tarpeen	17
Odotamme yhteisvastuuta elinkeinoelämältä	18
Valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmasta väline yhteiseen sitoutumiseen	18

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNISTA IKÄÄNTYVÄN KANSAKUNNAN MENESTYSTEKIJÄ

Huomattava osa suomalaista lapsista ja nuorista voi hyvin. Pienelle mutta kasvavalle osalle lapsia ja nuoria kasautuu kuitenkin vaikeita pahoinvointiongelmia.

Lasten ja nuorten eriarvoistuminen ja pahoinvoinnin kasautuminen on vakava ongelma lasten ja nuorten ihmisarvon, osallisuuden ja yhtäläisten oikeuksien kannalta.

Se on samalla uhka ikääntyvän kansakunnan tulevaisuuden menestyksen kannalta. Suomella ei ole varaa antaa lasten ja nuorten pahoinvoinnin kasvun jatkua.

Valtiolle ja kunnille jatkuva lasten ja perheiden ongelmia korjaavien kalliiden erityispalveluiden kysynnän kasvu tulee kalliiksi. Esimerkkinä mainittakoon lasten huostaanottojen määrän lisääntyminen.

Pidemmällä aikavälillä ongelmien ehkäisy ja varhainen puuttuminen tulevat edullisemmaksi kuin pahoinvoinnin kärjistyminen ja syrjäytyminen. Useat lapsen hyvinvoinnin riskitekijät näkyvät jo varhaislapsuudessa.

Me allekirjoittaneet järjestöt, viranomaiset ja muut tahot katsomme, että seuraavan hallituksen on ohjelmassaan sitouduttava konkreettisiin tavoitteisiin ja toimiin lasten ja nuorten eriarvoistumisen sekä kasautuvan pahoinvoinnin vähentämiseksi.

Lasten ja nuorten pahoinvoinnin kasvu on pysäytettävä ja käännettävä laskuun. Odotamme puolueiden nimeämiltä pääministeriehdokkailta kannanottoja ja sitoutumista lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantamiseen sekä varhaiseen puuttumiseen.

Ongelmia ehkäisevissä palveluissa, kuten neuvolassa, varhaiskasvatuksessa, koulussa sekä koulu- ja opiskelija-terveydenhuollossa sekä oppilashuollossa, on oltava riittävästi osaavaa henkilökuntaa, joka kykenee tunnistamaan lasten ja nuorten elämän riskitekijöitä, puuttumaan niihin aikaisessa vaiheessa sekä tukemaan perheitä ja vanhemmuutta. Sosiaalitoimessa tarvitaan lisää perheisiin menevää lastensuojelutyötä. Nuorisotyö luo lapsille ja nuorille väyliä harrastamisen iloon, riemuun ja kohtaamiseen.

Lapsille ja nuorille tärkeiden palveluiden saatavuus on varmistettava tarpeen mukaan lakeja ja asetuksia täsmentämällä. Vanhemmuuden tukeminen on otettava osaksi perhepalveluita. Alkoholiverotusta on kiristettävä erityisesti lasten vanhempien alkoholinkäytön vähentämiseksi. Vanhempien mahdollisuuksia työajan lyhentämiseen on parannettava.

Lapsiköyhyyden vähentämiseen tarvitaan ohjelma, jossa huomioidaan erityisesti yksinhuoltajaperheiden, alle 3-vuotiaiden lasten ja monilapsisten perheiden tarpeet. Opiskelijoiden opintorahaa on korotettava. Nuorisotyöttömyyttä tulee vähentää edelleen aktiivisesti.

Koulua on kehitettävä lapsen ja nuoren hyvinvointia ja osallistumista tukevana yhteisönä. Ylipäätään lapset ja nuoret tulee nähdä aktiivisina ja arvokkaina kansalaisina. Heillä on oikeus ottaa kantaa ja sanoa mielipiteensä. Harrastustoiminta ja nuorisotyö suojaavat lapsia monilta riskitekijöiltä.

Lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä hyvinvoinnin edistämiseksi tarvitaan kansallista arvokeskustelua. Lisäksi tarvitaan yhteisymmärrystä ja sitoutumista konkreettisiin toimiin. Näihin talkoisiin tarvitaan mukaan lasten vanhemmat ja lähiyhteisöt, valtiovalta, kunnat, seurakunnat, järjestöt sekä elinkeinoelämä.

Vuonna 2007 hyväksyttävä valtioneuvoston uusi lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma tulee nähdä välineenä tähän laajaan sitouttamiseen. Sen tulee edistää myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin parempaa seurantaa ja tutkimusta.

Investointi lasten ja nuorten hyvinvointiin kannattaa. Ongelmien kasautuminen ja toimien lykkääminen tulevat kalliiksi. Lasten ja perheiden pahoinvoinnin kasautuminen ja eriarvoistuminen ovat uhkia kansakunnan kilpailukyville. Lasten ja nuorten hyvinvointi on ikääntyvän kansakunnan yhteinen etu.

Tehdään yhdessä lasten ja nuorten hyvinvoinnista Suomen menestystekijä!

Laatimamme kannanotto ja sen perustelut ovat vapaasti seuraaviin eduskuntavaaleihin valmistautuvien puolueiden ja ehdokkaiden sekä aikanaan hallitusneuvottelijoiden käytettävissä. Toivomme kannanoton suuntaavan vaaleja edeltävää keskustelua lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta keskeisiin kysymyksiin. Investointi lasten ja nuorten hyvinvointiin kannattaa.

Lasten ja nuorten oikeudet ovat kaikkien aikuisten velvollisuuksia.

Helsingissä 23.10.2006

Lapsiasiavaltuutettu

Nuori Suomi ry

Kirkkohallitus
/ kasvatustyö ja nuorisotyö

terveyden edistämisen keskus ry

Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry

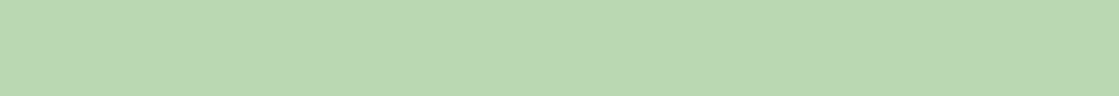

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

Lastensuojelun Keskusliitto ry

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta

1. Lasten ja nuorten eriarvoistumiseen ja pahoinvoinnin kasautumiseen puututtava

Huolenaiheemme on lasten ja nuorten eriarvoistuminen. Kasvavalle osalle lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään kasautuu monimutkaisia ongelmia. Tätä osoittavat lastensuojelun avo- ja sijaishuollon, erityisopetuksen ja varhaiskasvatuksen sekä lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden kysynnän jo pitkään jatkunut kasvu. Lisäksi lasten köyhyys on kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Yhteiskunnallisten erojen kasvu ja syrjäytymisuhat näkyvät lasten ja nuorten terveyteen vaikuttavissa elämäntavoissa. Muun muassa terveyserot ovat kasvamaan päin.

Suurin osa suomalaisista lapsista ja nuorista voi toki hyvin. Heillä on tukenaan huolehtivat vanhemmat ja muu lähiyhteisö. Osassa kunnista lasten ja nuorten palveluita kehitetään aktiivisesti, ongelmiin pyritään puuttumaan varhaisessa vaiheessa jo alle kouluikäisenä. Kuitenkin palveluiden saatavuudessa ja laadussa on suuria alueellisia eroja.

Vaikeasti pahoinvoiviksi voidaan arvioida karkeasti noin 5-10 prosenttia suomalaista alle 18-vuotiaista. Tämän lisäksi yleistyvää pahoinvointia on noin 15-20 prosentilla lapsista ja nuorista. Esimerkiksi lastensuojelun avohuollon piirissä on noin viisi prosenttia ikäluokasta. Erityisopetuksen ja -päivähoidon piirissä on noin seitsemän prosenttia ikäluokasta. Köyhiksi arvioiduissa perheissä elää 12 prosenttia lapsista.

Suomella ei ole varaa pahoinvoiviin lapsiin ja nuoriin. Riihimäen kaupungissa tehty elinkaarikustannusten mallinnus kertoo tästä yhtälöstä: Kunnan asukkaan kustannukset 16-vuotiaaksi asti ovat noin 95 000 euroa, mikäli hän ei tarvitse mitään erityispalveluita. Erityispalveluista lastensuojelutoimenpiteet nostavat hintaa huomattavasti: jos lapsi otetaan huostaan vauvana ja on sijoitettuna perheeseen 17 vuotta, tulee lisähintaa noin 180 000 euroa. Tähän lukuun ei sisälly esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden palkkakuluja huostaanoton järjestämisessä. Hinta on vielä huomattavasti korkeampi, jos lapsi joudutaan sijoittamaan lastenkotiin. Kustannukset kertautuvat aikuisuudessa moninkertaisiksi, mikäli nuori syrjäytyy työelämästä.

2. Useat lapsen hyvinvoinnin riskitekijät näkyvät jo varhaislapsuudessa

Pahoinvointiongelmien taustalla on hyvin moninaisia tekijöitä. Näitä ovat vanhempien lisääntynyt alkoholin ja päihteiden käyttö, vanhempien mielenterveysongelmat ja väkivaltaisuus sekä parisuhdekiirisit ja erot.

Ongelmien taustalla voi olla sekä vanhempien liika työnteko ja työn rasittavuus kuin toisaalta työttömyys ja toimeentulo-ongelmatkin. Muuttoliike puolestaan heikentää vanhempien sosiaalisia verkostoja ja lähiyhteisöä. Yksinhuoltajuuteen liittyy monia riskejä lasten hyvinvoinnin kannalta. Toisaalta ongelmien taustalla voivat olla lasten ja nuorten oma päihteiden käyttö, hoitamattomat oppimisvaikeudet tai kiusaaminen.

Usein riskitekijät ovat kuitenkin tunnistettavissa jo varhain lapsuudessa. Mikäli niihin puututtaisiin ajoissa, välttyttäisiin syrjäytymiseltä ja pahoinvoinnin kärjistykseltä.

Alkuvaiheen vahva investointi koko ikäluokan tavoitsemiin palveluihin ja varhaislapsuuden sekä nuoruuden tukeen tulee pitkällä aikavälillä valtiolle ja kunnille edullisemmaksi kuin nykyinen palokuntamainen syttyneiden roihujen sammuttaminen. Esimerkiksi uudet tutkitut menetelmät oppimisvaikeuksista kärsivien lasten tunnistamisessa ja kuntoutuksessa on otettava ripeästi käyttöön.

3. Ehkäisevien palveluiden laatu varmistettava

Lapsista huolehtiminen on ensisijaisesti heidän vanhempiansa tehtävä. Valtion ja kuntien tehtävä on palveluilla tukea vanhempia ja auttaa lasta ja nuorta silloin, kun vanhempien voimat tai kyvyt eivät riitä. Ongelmana on lapsille ja nuorille tärkeiden peruspalveluiden eriarvoinen saatavuus ja laatu.

Lastensuojelun sijaishuollon kustannukset kasvavat nopeasti. Sosiaalityön voimavarat eivät riitä laadukkaan lastensuojelutyön järjestämiseen. Samaan aikaan ongelmia ennaltaehkäisevien palveluiden kannalta ovat henkilökunnan ja osaamisenkin puute sekä suuret ryhmäkoot. Neuvolaa, kouluterveydenhuoltoa ja oppilashuoltoa koskevat selvitykset ovat osoittaneet huomattavia eroja siinä, miten kunnat noudattavat palveluista annettuja valtakunnallisia laatusuosituksia.

Neuvolassa ja muussa terveydenhuollossa, varhaiskasvatuksessa, koulussa sekä nuoriso- ja sosiaalityössä tarvitaan riittävästi osaavaa henkilökuntaa, joka puuttuu ongelmiin ajoissa, toimii moniammatillisesti sekä tukee vanhemmuutta ja perheitä. Liikunta-, nuoriso- ja kulttuuripalvelujen saatavuus tulee taata kattavasti syrjäytymisen ja sairauksien ehkäisemisen tukemisessa.

4. Neuvola, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto sekä oppilashuolto vastaamaan valtakunnallisia kriteereitä

Palveluiden laatu on varmistettava lakeja ja asetuksia sekä muuta kansallista ohjeistusta täsmentämällä. Tähän mennessä annetut valtakunnalliset suositukset neuvola-, kouluterveydenhuollon sekä oppilashuollon palveluista eivät ole taanneet lapsille valtakunnalliset kriteerit täytettäviä palveluita.

Normien mukaan esimerkiksi terveydenhoitajaa kohti saisi olla enintään 600 oppilasta, mutta nykyisellään oppilaita on kaksinkertainen määrä. Osassa kouluista terveystarkastukset laiminlyödään kokonaan. Tuoreen kouluterveyskyselyn mukaan yläasteen ja lukion oppilailta on erityisiä vaikeuksia päästä koululääkäriin ja -psykologin vastaanotolle.

Neuvolan, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon sekä oppilashuollon palveluiden tasa-arvoinen saatavuus ja laatu on otettava erityiseksi kehittämiskohteeksi lähivuosina.

Palveluiden kehittämistyö ja johtaminen, työntekijöiden täydennyskoulutus, palveluiden laadun arviointi sekä seuranta ovat valtiovallan ja kuntien yhteinen asia. Nykyisellään muun muassa ammattiin opiskelevat ja amk-opiskelijat jäävät helposti väliinputoajiksi kunnallisen terveydenhuollon piirissä. Laadukasta palvelua on myös saatava molemmilla kotimaisilla kielillä.

5. Vanhemmuuden tukeminen osaksi perhepalveluita

Vanhemmuuden tuki, siihen kasvattaminen ja vertaisryhmätoiminta on otettava luonnolliseksi osaksi perhepalveluita sekä vapaata sivistystyötä ja aikuiskasvatusta. Palveluiden ja vapaaehtoistyön kautta on organisoitava perheitä tukevaa uuden ajan yhteisöllisyyttä ja sosiaalisia verkostoja. Perhekasvatusta ja -neuvontaa sekä lapsiperheiden kotipalvelua on vahvistettava.

Vanhempien erotilanteiden psykososiaalista tukea ja sovittelupalveluita on lisättävä nopeasti. Pitkittyvät huoltoriidat lisäävät lasten mielenterveysongelmia. Neuvontaa tarvitaan, jotta lasta vahingoittavilta riidoilta välttyttäisiin ja lapsi voisi säilyttää suhteen molempiin vanhempiinsa.

Sukupolvien välisten yhteyksien vahvistaminen lisää lasten ja nuorten hyvinvointia. Erotilanteissa on tärkeä tukea lasten ja isovanhempien välisten yhteyksien säilymistä. Uusilla asuinpaikkakunnilla vanhemmat tarvitsevat tuekseen varamummoja ja -pappoja. Lähivuosina on käynnistettävä ja tuettava määrätietoisesti hankkeita, jotka edistävät niin sanotun kolmannen iän hyödyntämistä vapaaehtoistyössä.

Myös alkuperäisen kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla on oikeus perheenomaiseen hoitoon. Pääasiallinen sijoituspaikka huostaanotetuille lapsille tulisi olla perhehoito.

6. Alkoholiverotusta kiristettävä

Alkoholipolitiikan linjauksilla on suuri vaikutus lasten ja nuorten hyvinvointiin. Vanhempien alkoholinkäyttö aiheuttaa lapsille suurta turvattomuutta ja lisää lähisuhdeväkivaltaa. Vanhempien alkoholinkäyttöön liittyvät ongelmat on otettava kansallisessa alkoholipolitiikassa vahvemmin esille.

Lasten vanhempien alkoholinkäyttöön puuttuminen ja hoitoonohjaus on otettava puheeksi palveluissa vanhempia kohdattaessa. Päihdeperheissä elävät lapset tarvitsevat erityistä tukea. Raskaana olevien naisten päihteiden käyttöön on oltava mahdollista puuttua voimakkaasti hoitoonohjauksella. Alkoholiverotusta on kiristettävä.

Lasten ja nuorten omat päihdekokeilut on saatava siirtymään myöhemmälle iälle. Toistuva humalajuominen aiheuttaa suuria terveysriskejä osalle lapsia ja nuoria. Noin kolmasosa yhdeksäsluokkalaisista juo alkoholia humalluttavasti vähintään kaksi kertaa kuukaudessa. Alkoholinkäytön riskien huomioiminen koulun terveyskasvatuksessa on tästä syystä tärkeää.

Lasten päihteidenkäyttöön voidaan puuttua alkoholin saatavuuden rajoittamisella, myynnin paremmalla valvonnalla, hinnankorotuksilla ja mainonnan rajoittamisella tuotemainontaan. Harrastustoiminnan tarjoaminen vähentää riskejä ajautua päihteiden käyttöön. Myös aikuisten esimerkki on tärkeä. Aikuisten alkoholinkäyttö on kiellettävä kokonaan tilaisuuksissa,

joissa merkittävä osa yleisöstä tai osanottajista voidaan olettaa olevan alle 18-vuotiaita. Yleisötilaisuuksia tulee pyrkiä muokkaamaan päihdeettömiksi kulttuuri- ja asennemuutoksien sekä tarkoituksenmukaisella säätelyllä.

7. Lasten turvallisuus ja koskemattomuus turvattu kotona, koulussa ja harrastuksissa

Lasten turvallisuus ja koskemattomuus niin kotona, koulussa kuin lähiympäristössäkin on otettava yhteiseksi tavoitteeksi. Kiusaamisen kitkeminen kouluissa ja koulu yhteisön yhteisen vastuun korostaminen ovat lasten kouluhyvinvoinnin parantamisen ydinasioita.

Lähisuhdeväkivallan sekä seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisyyn liittyvissä ohjelmissa on vahvistettava eri alojen ammattilaisten paikallisia ja alueellisia yhteistyöverkostoja sekä osaamista puuttua ripeästi lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan.

Lasten ja nuorten turvallisuuden tilaa on seurattava paremmalla viranomaistilastoinnilla ja lapsille itselleen tehtävillä kyselytutkimuksilla.

Lasten ruumiillisen kurituksen vastaista kampanjointia on vahvistettava ja lisättävä vanhempien tietoisuutta väkivallattomista kasvatustavoitteista. Lasten omaa turvataitoja kasvatusta tulee lisätä varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen opetusohjelmiin. Tällä varmistetaan, että lapset itse tuntevat omat oikeutensa.

8. Koulun kehittäminen osallistavaksi ja hyvinvoivaksi yhteisöksi

Oppimistulosten kannalta koulujärjestelmämme menestyy erinomaisesti. Lasten ja nuorten kouluviihtyvyyden ja osallistumismahdollisuuksien suhteen koulussa on kuitenkin parantamisen varaa. Koulua tulee kehittää kokonaisuhyvinvointia ja osallistumista rohkaisevaksi yhteisöksi. Erityisen tärkeää on vahvistaa sosiaalisia, vuorovaikutus- ja vaikuttamistaitoja. Opetusministeriön kouluhyvinvointiryhmän (2005) ehdotukset tulee toteuttaa.

Eri paikkakunnilla on kokeiltu hyvin tuloksin koulupäivän rakenteen uudistamista ja ns. eheyttä koulupäivää. Tämä on tarkoittanut esim. pidennettyä ruokatuntia sekä harrastuksien ja vapaa-ajantoiminnan

lisäämistä koulutyöhön. Kokeiluissa koulut ovat avanneet ovensa aamulla niin, että koulun alkua on odotettu valvotusti.

Koulua tulee kehittää näiden kokeilujen suuntaisesti, jolloin lapset ja nuoret voivat vapaaehtoisesti ja halutessaan osallistua koulupäivän jälkeen erilaisiin harrastuksiin. Myös valvotun aamutoiminnan lisääminen on tarpeen. Iltapäivätoimintaa tulee laajentaa 3.-9. luokille.

Toiminta voi olla sekä koulun kerhoja että ulkopuolisten järjestämää toimintaa. Se voi tarjota mahdollisuuden eri ikäisten lasten keskinäiseen leikkimiseen. Koulutilojen tulee olla iltaisin järjestöjen ja muiden toimijoiden käytössä.

Erityistä tukea tarvitsevien lasten osalta on kuntien ja koulujen yhteistyöllä varmistettava palveluiden ja osaamisen saatavuus. Kaikkien opettajien erityisopetustaitoja tulee vahvistaa. Koulujen ryhmäkoot on pidettävä kohtuullisina. Koulunkäyntiavustajia tulee olla riittävästi, ja heidän pätevyytensä sekä työsuhteen pysyvyys tulee varmistaa. Henkilöstön vaihtuvuus on lasten kannalta haitallista.

Peruskoulun jälkeisissä nivelvaiheissa on huomioitava erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten tarpeet. Näin estetään koulupudokkaiden määrän lisääntymistä. Huolenaiheena on erityisesti peruskoulun jälkeistä koulutusta vaille olevien nuorten miesten määrän lisääntyminen.

Perusopetuksen ja toisen asteen opetussuunnitelmien perusteet tuovat varsin hyvin esille aktiivisen kansalaisuuden. Koulujen kehittyminen osallistavaksi yhteisöksi vaatii koko koulu yhteisöltä ennakkoluulottomuutta lasten ja nuorten huomioimisessa sekä opetuksen sisältöjen käytännön suunnittelussa. Jokaisen opettajan on pystyttävä sisällyttämään aktiivisen kansalaisuuden tavoitteet omaan oppiaineeseensa. Oppilaskuntatoiminta on tunnustettava tärkeäksi osaksi peruskoulun, ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden toimintaa. Perusopetuslakiin tarvitaan kirjaus oppilaskunnasta ja sen roolista.

9. Lasten ja nuorison köyhyyden vähentäminen tavoitteeksi

Suomessa 120 000 lasta elää köyhyysrajan alapuolella. Köyhyyteen liittyy monia riskejä vanhempien jaksamisen sekä lasten terveyden ja osallisuuden kannalta.

Lasten köyhyyden vähentämiseen tarvitaan ohjelma, jossa taloudellista tukea suunnataan yksinhuoltajaperheille, alle 3-vuotiaiden lasten ja monilapsisille perheille. Samassa yhteydessä on pohdittava verotuksen keinoissa perheveromallien hyödyntämistä.

Kiirehdimme äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan vähimmäispäivärahan korottamista työttömyysturvan minimitasoa vastaavalle tasolle.

Korkeakouluopiskelijoiden elämiseen tarkoitettua opintorahaa ei ole korotettu 14 vuoteen eikä toisen asteen opiskelijoiden opintorahaa 12 vuoteen. Nuorten kulutusluottovelkaantuminen on yleistynyt, ja työssäkäynnistä opintojen ohessa on tullut sääntö poikkeuksen sijaan. Opintorahaa on korotettava palauttaen sen reaalin ostovoima 1990-luvun alun tasolle. Lapsilisä tulee ulottaa 17-vuotiaille.

10. Nuorisotyöttömyyttä vähennettävä tehokkaasti

Nuorisotyöttömyyden poistamiseksi tarvitaan edelleen toimenpiteitä. Nuorisotyöttömyys on kaksinkertainen yleiseen työttömyyteen nähden. Nuorten työpajatoiminnan voimavarat on varmistettava.

Peruskoulun, lukion ja ammattioppilaitosten laadukkaalla opinto-ohjauksella voidaan ehkäistä koulutuksen virhevalintoja ja luoda mielekästä näkymää työllistymisurasta. Tämä on entistä tärkeämpää suurten ikäluokkien poistuessa työvoimasta.

Muutamia vuosia voimassaolleen nuorten yhteiskuntatakuun toimivuutta ja tehokkuutta on arvioitava hallituksen alkukaudella.

11. Vanhemmuuden tarpeet tunnustettava työelämässä

Vanhempien työelämän vaativuuden ja kilpailun lisääntyminen näkyy lasten elämässä. Suomalaisen yhteiskunnan ongelma on lasten yksinäisyys ja paine varhaiseen itsenäistymiseen. Ongelmia aiheuttavat esimerkiksi ilta- ja viikonlopputyön lisääntyminen, pitkät työmatkat sekä töiden siirtyminen kotiin ja työn rasittavuus. Erityisesti työssäkäyvät yksinhuoltajat tarvitsevat lisää tukea hoivajärjestelyihin etenkin kun lapset ovat ohittaneet päivähoitoiän.

Kasvurauhan tueksi tarvitaan läsnä olevia vanhempia, myös murrosiässä. Vanhempia tulee rohkaista tekemään enemmän osa-aikatyötä työviikkoa tai -päiväänsä lyhentämällä.

Työpaikoilla tulee kehittää perhe- ja lapsiystävällistä henkilöstöpolitiikkaa, jossa vanhemmuuden tarpeet otetaan huomioon. Työajan lyhentämiseen tarvitaan koko työyhteisön ja työnantajan tuki ja ymmärrys sekä parempi taloudellinen tuki. Osittaisen hoitovapaan tukea tulee korottaa sekä laajentaa oikeutta osittaiseen hoitovapaaseen kaikille peruskoululaisten vanhemmille. Naisten ja miesten tasa-arvoista vastuunottoa perhevelvoitteista on rohkaistava. Vanhempainvapaa tulee pidentää yhteen vuoteen.

12. Varhaiskasvatuksessa ryhmäkoot pidettävä aisoissa

Päivähoidon laatua heikentävät suuret lapsiryhmät, henkilöstön vaihtuvuus sekä vaikeudet sijaisten saannissa. Suurissa ryhmissä erityistä tukea tarvitsevien lasten tarpeita ei kyetä huomioimaan. Säännöksiä täsmentämällä tulee varmistaa riittävä määrä osaavaa henkilökuntaa lasta kohti.

Suomalainen varhaiskasvatus puolustaa lapsen oikeutta olla lapsi. Lapsilähtöisyys, leikin, ulkoilun ja liikkumisen arvostaminen ovat suomalaisen varhaiskasvatuksen vahvuuksia. Koulunaloitusikä ei tule alentaa. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyötä on silti lisättävä niin, että koulun aloitus voi tapahtua joustavasti lapsen edellytysten mukaan.

Päivähoitopalveluiden tarjonnan tulee olla monipuolista. Osapäivähoitoa, avointa päivähoitoa ja kerhoja on oltava riittävästi tarjolla. Päivähoitomaksut on tarpeen korjata osapäiväistä hoitoa ja vanhempien työajan lyhentämistä tukevaksi.

13. Terveellisiin elämäntapoihin kannustettava

Lasten ja nuorten terveiden elämäntapojen edistäminen on osa eriarvoistumiskierteen katkaisemista. Joka viides koululainen on ylipainoinen ja vain joka kolmas liikkuu terveytensä kannalta riittävästi. Unen puute on yläaste- ja lukioikäisten keskuudessa kasvussa. Liikunnallisen elämäntavan oppiminen varhaislapsuudessa on ratkaisevaa. Lisäksi terveellisellä ravitsemuksella on merkittävä rooli lasten ja nuorten kehityksessä ja ylipaino-ongelmien ehkäisyssä. Esimerkiksi koulun ja päivähoidon ruokailuun sekä välipalamahdollisuuksiin tulee osoittaa riittävät voimavarat.

14. Lapset ja nuoret asuntopolitiikan painopisteeksi

Suomalaiset lapsiperheet asuvat ahtaasti. Suomessa ei ole merkittäviä asumisen tukimuotoja, joissa tuki kasvaisi lasten lukumäärän kasvaessa. Korkojen verovähennys on jatkossa suunnattava pääsääntöisesti ensiasunnon hankkijoille ja lapsiperheille. Samalla tuen tulee kasvaa lapsimäärän kasvaessa. Vuokra-asumisen asumistukea lapsiperheille täytyy myös parantaa.

Asuntosäästöpalkkiojärjestelmä (ASP) on tarpeellinen kohdennettu tukimuoto nuorille ensiasunnon ostajille. ASP-järjestelmä syntyi 1980-luvun alussa säännöstelykaudella, johon liittyvät taustatekijät heikentävät nykyisin tukimuodon toimivuutta. ASP-järjestelmän säästämisvelvoite tulee poistaa. Jokaiselle nuorelle ensiasunnon ostajalle annettaisiin tällöin valtion korkotuki ilman etukäteissäästämistä.

Kasvukeskusalueilla on oltava riittävästi nuorille perheellisille ja itsenäisesti asuville suunnattua vuokra-asuntotuotantoa. Nuorisotasumisessa paikallinen asuntotoimi linkittyy parhaimmillaan tiiviisti muun muassa nuoriso-, liikunta- ja sosiaalityötoimien kanssa.

Alueiden suunnittelussa ja kaavoituksessa on huomioitava lasten ja nuorten kannalta tärkeiden lähiliikuntapaikkojen, leikkipaikkojen, puistojen ja kevyen liikenteen väylien rakentaminen. Koulujen pihat on suunniteltava tästä näkökulmasta. Liikenneturvallisuutta on parannettava, jotta mahdollisimman moni lapsi ja nuori voisi kulkea koulumatkansa jalan tai pyörällä. Lapset ja nuoret käyttävät paljon joukkoliikennettä. Sen nykyaikaisuus on varmistettava sekä kaupungeissa että haja-asutusalueilla.

15. Lapset ja nuoret aktiivisiksi kansalaisiksi

Lapsilla ja nuorilla on oikeus osallistua, vaikuttaa ja sanoa mielipiteensä heitä koskevista asioista. Lapsilla ja nuorilla on oikeus siihen, että heidän mielipiteensä otetaan huomioon.

Tähän velvoittaa nuorisolain 8 §, jonka mukaisesti lapsille ja nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuorisolain mukaisesti lapsia ja nuoria on kuultava heitä koskevilla asioilla. Nuorisolain 8 §:n toimeenpanoa on seurattava ja arvioitava valtion sekä kuntien yhteistyönä.

Lasten ja nuorten osallistuminen lähtee omasta kodista, varhaiskasvatusympäristöstä, koulusta sekä järjestötoiminnasta ja muista harrastuksista. Osallistumiseen tarvitaan välittäviä aikuisia, joilla on aikaa kuunnella ja suhtautua viesteihin vakavasti. Nuorten omaa päätöksentekoa on tuettava muun muassa nuorisovaltuustojen avulla. Jokaiseen Suomen kuntaan tarvitaan lasten ja nuorten osallistumisjärjestelmä.

Osallistumisen halua on tuettava kaikissa ikävaiheissa. Myös lastenkulttuuritoiminta on osa lasten mielipiteen ilmaisua ja omatoimista osallistumista. Seuraavan hallituksen on myös otettava kantaa kunnallisvaalien äänioikeusikärajan laskemiseen. Vuoden 2008 kunnallisvaaleissa äänioikeusikärajan laskemisesta 16-vuotiaisiin olisi mahdollista kerätä kokemuksia muutamista kunnista.

16. Harrastamalla terveyttä ja hyvinvointia

Lasten ja nuorten sekä perheiden yhteiset harrastukset luovat hyvinvointia. Sosiaaliset verkostot ja keskinäinen vuorovaikutus tiivistyvät yhdessätekemisen kautta vahvistaen luottamusta ja vastavuoroisuutta. Yhteisöllisyyden lisääntyminen parantaa lasten ja nuorten hyvinvointia.

Vahvat lastensuojelu-, perhe-, liikunta- sekä lasten ja nuorten omat järjestöt ovat suomalaisen yhteiskunnan tärkeä voimavara. On ensiarvoisen tärkeää kehittää järjestöjen ja kuntien yhteistyötä. Valtion ja kuntien järjestöille osoittama tuki palaa moninkertaisena takaisin. Jokaisella lapsella ja nuorella tulee olla oikeus ja mahdollisuus harrastukseen.

17. Yhteiskunta monikulttuuriseksi ja suvaitsevaksi

Maahanmuuttajaperheissä lapset ja nuoret omaksuvat usein helposti uuden kulttuurin, mikä voi aiheuttaa perheen sisäisiä jännitteitä. Maahanmuuttajaperheiden vanhempien kotouttamiseen varhaiskasvatuksen, koulun ja vapaaehtoistoiminnan kautta tulee kiinnittää huomiota. Voimassa olevaa positiivista uskonnonvapauslakia on noudatettava niin, että se takaa oikeudet sekä enemmistölle että vähemmistölle.

Suomalaisilta tarvitaan enemmän taitoja ottaa erilaisia kulttuurisia ja uskonnollisia taustoja huomioon. Valmiutta esimerkiksi uskontojen väliseen dialogiin sekä keskinäiseen ymmärrykseen ja vuorovaikutukseen tulee lisätä.

Maahanmuuttajanuoret tarvitsevat vahvaa tukea syrjäytymisen ehkäisyssä. Heidän kiinnittymistään perinteisiin kansalaisjärjestöihin on rohkaistava ja samalla tuettava maahanmuuttajien omaa järjestäytymistä.

18. Lapsilla on oikeus mediakasvatukseen ja mediasuojeluun

Lapsilla on oikeus saada tietoa ja saada äänensä kuuluviin myös mediassa. Lapsilla on oikeus oppia kriittisiksi ja tietoisiksi median käyttäjiksi. Jo aloitetuille mediakasvatushankkeille tarvitaan jatkoa.

Lapsilla on samalla oikeus tulla suojelluksi ikätasoonsa nähden liian väkivaltaisilta tai seksuaalisilta sisällöiltä. Lasten arkisen kasvuympäristön kuvamaailma on erotisoitunut ja väkivaltaistunut. Kasvuympäristö kokonaisuutena vaikuttaa lapsen itsetunnon ja mielenterveyden kehitykseen.

Media-alalla on kehitettävä sekä alan itsesääteilyä että tarvittaessa valtiovallan toimia niin, että lapsilla on oikeus tältä kannalta turvalliseen kasvuympäristöön. Internetissä on edistettävä lapsipornon ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjuntaa. Valtiovallan tulee valistaa vanhempia mm. elokuvien ja pelin ikärajojen merkityksestä. Lasten mediakäyttöön liittyviä kysymyksiä on otettava puheeksi jo neuvolatyön yhteydessä.

19. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä terveyden parempi seuranta ja tutkimus tarpeen

Investoinnit lasten ja nuorten hyvinvoinnin kohentamiseen ja pahoinvointiongelmien vähentämiseen vaativat tuekseen nykyistä parempaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä palveluiden seurantaa.

Suomessa tarvitaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä niitä määrittävien tekijöiden seurantajärjestelmä, joka tukee kehittämistoimintaa jo ennen kärjistyvien ongelmien ja sairauksien syntyä.

Parantamisen varaa on erityisesti alle 12-vuotiaiden lasten hyvinvoinnin, lasten mielenterveyden tilan ja palvelujärjestelmän, lasten turvallisuuden tilan sekä lastensuojelulasten hyvinvoinnin seurannassa. Nuorisotutkimuksen ohella tarvitaan lapsuuden ja lasten hyvinvoinnin tutkimuksen vahvistamista ja tiedon parempaa välittymistä päätöksentekoon.

Ammattiin opiskelevien terveydentilaa ja hyvinvointia on tutkittava ja seurattava säännöllisesti. Ammattiin opiskelevat on otettava mukaan STAKESin kouluterveyskyselyyn. Nuorten kohdalla tilastotiedot eivät ole ajantasaisia ja kattavia esimerkiksi koulupudokkaiden kohdalla.

20. Odotamme yhteisvastuuta elinkeinoelämältä

Lapsen tärkein oikeus on olla lapsi riittävän pitkään ja rauhassa. Vanhemmat sekä valtio ja kunnat eivät yksin kykene varmistamaan lasten ja nuorten hyvää elämää. Elinkeinoelämä on sekä median, mainonnan, muun viihdeteollisuuden että työelämän järjestelyjen kautta lapsen kasvuympäristön vahva vaikuttaja.

Lapsen edun ja lapsuuden suojelun näkökulma tulisi olla vahvemmin osa elinkeinoelämän yhteiskuntavastuu-ajattelua. Lapsen ja nuoren oikeudet ovat kaikkien aikuisten velvollisuuksia.

21. Valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmasta väline yhteiseen sitoutumiseen

Nuorisolain pohjalta laadittava valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma on hyvä väline vahvistaa kansallista lapsi- ja nuorisopolitiikkaa alle 29-vuotiaiden kasvu- ja elinolojen parantamiseksi.

Samalla kehittämisohjelma mahdollistaa yhteisten tavoitteiden rakentamisen kuntien, aluehallinnon ja elinkeinoelämän kanssa.

Hallinnon sektoroituneisuus haittaa sekä valtion että kuntien toiminnassa ripeää puuttumista lasten ja nuorten ongelmiin. Kehittämisohjelmaan kirjattavien tavoitteiden on oltava konkreettisia ja seurattavia. Lisäksi niille tulee osoittaa tarpeellinen rahoitus. Toteutumista tulee seurata erityisessä lapsi- ja nuorisopolitiikan ministeriryhmässä. Ohjelman myötä tulee kehittää valtion ja kuntien päätösten lapsivaikutusten arviointia.

LAPSIASIAVALTUUTETTU

Lapsiasiavaltuutettu edistää lapsen edun ja oikeuksien yleisellä päätöksenteon ja lainsäädännön tasolla yhteistyössä toisten viranomaisten, järjestöjen, -sen sekä muiden lapsiasioita käsittelevien tahojen myöskinä on myös parantaa lapsipolitiikan toimijoiden keskinäistä koordinaatiota. Lapsiasiavaltuutettu on itsenäinen viranomainen, joka toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä.

Kirkkohallituksen Kasvatus ja nuorisotyö koordinoi ja kehittää Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatus-, lapsi- ja nuorisotyötä yhteistyössä seurakuntien, hiippakuntien ja järjestöjen kanssa. Kirkon lapsi- ja nuorisotyössä toimii yli 4 000 työntekijää ja työ tavoittaa vuosittain säännöllisessä toiminnassa ja rippikoulutyössä 300 000 lasta ja nuorta. Lisääntyvä yhteistyö vanhempien kanssa on työn kehittämissuunta.

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

Lastensuojelun Keskusliitto ry toimii yhteiskuntapolitiisena vaikuttajana lapsia koskevassa päätöksenteossa. Lastensuojelun Keskusliitto luotaa yhteiskuntaa lapsen ja lastensuojelun näkökulmasta ja on lastensuojelun vastuullinen kehittäjä. Keskusjärjestön jäsenenä on 86 järjestöä ja 35 kuntaa tai kuntayhtymää.

Nuori Suomi ry on sitoutumaton järjestö, jonka tehtävänä on lasten ja nuorten elämänolon ja hyvinvoinnin lisääminen liikunnan avulla. Yhdistyksen jäsenenä on 52 valtakunnallista liikunta-alalla toimivaa liittoa.

Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry on valtakunnallinen nuorisotyön palvelu- ja vaikuttajajärjestö. Se on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton edunvalvoja. Sen jäsenenä on 108 valtakunnallista nuoriso- tai kasvatusalan järjestöä. Allianssi tuottaa palveluita sekä nuorille että nuorisoalan toimijoille.

Terveyden edistämisen keskus ry (Tekry) vahvistaa ja kehittää terveyttä edistäviä rakenteita ja lisää tietoisuutta terveyttä edistävästä valinnoista. Tekry työskentelee vuorovaikutteisesti eri toimijoiden kanssa ja erityisesti jäsenyhteisöjensä terveyden edistämistoimintaa tukien. Tekryllä on 124 jäsentä, jotka edustavat kattavasti terveysalalla toimivia järjestöjä.

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta Nuora on opetusministeriön yhteydessä toimiva nuorisotyön ja -politiikan asiantuntijaelin. Neuvottelukunnan asettaa valtioneuvosto. Nuoran keskeisenä tehtävänä on nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toteutumisen seuraaminen ja vuosittainen arviointi valtioneuvostolle. Nuoran tehtävänä on myös nuorten näkökulman tuominen päätöksentekoon sekä tuottaa tietoa nuorten elinoloista ja asenteista rahoittamalla ja julkaisemalla nuoria koskevaa tutkimusta.